

ДЛЯ ЧОГО ПОТРІБНЕ ОЦІНЮВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ?

Загальна інформація

У березні 2005 р. було розпочато проект «Громадянська освіта – Україна», що фінансується Європейським Союзом у межах програми Tacis та здійснюється компанією «Кембрідж Ед'юкейшн» (Велика Британія) у партнерстві з Міністерством освіти і науки України. Одним із завдань проекту є поширення європейського досвіду у громадянській освіті в Україні. Детальнішу інформацію можна знайти на веб-сайті проекту www.civiced.org.ua, молодіжного порталу «Молодь діє» www.citizen.org.ua, Форуму вчителів України www.teachers.in.ua

Розробники проекту підготували переклад документа (Making Sense of Citizenship, Hodder Murray, London, 2006, Section 3, Chapter 9 with permission from Huddleston and Kerr (eds.), який, сподіваємося, буде корисним і цікавим.

Чому важливе оцінювання?

У середній школі оцінювання має важливе значення, бо воно:

- надає відправну точку для подальшого розвитку учня;
- покращує викладацьку й навчальну діяльність;
- сприяє вдосконаленню реєстрації навчальних досягнень і звітування;
- надає школі можливість оцінити свою навчальну програму;
- підвищує статус навчального предмета у школі та у громаді.

Крім того, оцінювання відіграє вагомe значення для того, як саме ви викладаєте навчальну програму з громадянської освіти. Послідовна система оцінювання неможлива без послідовної програми, яка є предметом оцінювання.

На чому ґрунтується оцінювання учнів?

Основою для оцінювання учнів є те, чого вони навчилися, тобто розвиток їхньої здатності думати і діяти як поінформовані й відповідальні громадяни. Оцінювання стосується вмінь та навичок, знань та уявлень учня, а не його характеру чи чеснот.

Як упровадити оцінювання у Вашу навчальну програму?

Важливо розглядати оцінювання не як якийсь доважок, а як невід'ємну частину навчання й викладання, і з самого початку планувати оцінювання як частину програми. Оцінювання має поєднувати дві складові:

1. Безперервний зворотний зв'язок для контролю якості з метою надання учням можливість визначати свої слабкі і сильні сторони і встановлювати цілі для подальшого розвитку («оцінювання для навчання»).

2. Позапланові перевірки ефективності з метою зібрання відомостей для фіксації даних про навчальні досягнення учнів, для звітності, що надається батькам, та у 9-му класі для оцінювання після завершення головного етапу («оцінювання навчання»).

Яку роль відіграє навчання за межами школи?

Оцінювати учнів слід на підставі того, чого вони навчаються, беручи участь у житті школи і громади, а також у класі. Потрібно забезпечити можливість зарахування результатів незалежно від типу навчального середовища.

Зрозуміло, що деякі аспекти складніше оцінити, ніж інші. У зв'язку з цим важливо обрати ті форми оцінювання, що відповідають меті, тобто забезпечують ту інформацію, яка вам потрібна, і допомагають у досягненні цієї мети, яку ви ставите перед собою. Скажімо доцільніше буде накреслити графік процесу набуття вмінь «участі і відповідальної дії» шляхом обговорення у групі чи за допомогою однієї з форм самооцінювання чи взаємооцінювання, ніж засобами багатоваріантного тесту.

Що до участі у житті школи чи громади, то в цьому разі варто оцінювати вміння і навички, знання і розуміння, які учні можуть продемонструвати як результат, та аж ніяк не міру чи успішність участі і у жодному разі бажання учня брати участь у такій діяльності.

Що таке «оцінювання для навчання»?

Метою «оцінювання для навчання» є покращення успішності учнів. У його основу покладено ту думку, що учні зможуть значно поліпшити успішність, якщо вони будуть розуміти мету навчання, що їх пов'язує з цією метою і шляхи її досягнення. Таке оцінювання відрізняється від «оцінювання навчання», яке передбачає судження про досягнення учнів, посилаючись на національні стандарти, і провадиться для збирання інформації з метою фіксації даних про учнів та їх успішність і надання звітів батькам.

Що передбачає оцінювання для навчання?

Оцінювання для навчання – це безперервний процес, який передбачає:

- інформування учнів про цілі навчання і критерії оцінювання;
- зворотний зв'язок для надання учням інформації щодо якості їх успішності і досягнень;
- заохочення учнів до обговорення своїх досягнень;
- надання допомоги учням у досягненні цілей, що їх вони визначили для себе;
- створення для учнів можливості виправляти свої помилки там і тоді, коли вони їх припускаються;
- навчання учнів методик самооцінювання для того, щоб вони могли виявляти галузі, які потребують вдосконалення.

Дослідження свідчать, що активна участь школярів у власному навчальному процесі сприяє підвищенню рівня стандартів і надає їм можливість активно діяти для покращення своїх успіхів. Вони доводять, що можна покращити успішність, особливо коли йдеться про менш здібних учнів, за допомогою перевірки «без виставлення оцінок».

Як упровадити оцінювання у процес викладання?

Є кілька шляхів упровадження принципу «оцінювання для навчання» у процес викладання, а саме:

- **пояснення навчальних цілей** – наприклад: «Метою цього уроку є вивчення переваг і недоліків різних форм політичної дії, а також визначення своєї думки щодо того, чи правильно в деяких випадках порушувати закон, щоб змусити уряд почувати вас»;
- **обговорення навчальних цілей** – наприклад, розпочинаючи проект, присвячений становищу осіб літнього віку у громаді, запитайте учнів, чого вони хотіли б навчитись під час цього проекту і як цього можна досягти;

• **повідомлення конкретних критеріїв оцінювання** – «Оцінки вам виставлятимуться на підставі того, як дохідливо ви зможете пояснити різницю між різними системами голосування, їх переваги і недоліки, а також наскільки переконливо ви доведитимете свою думку тощо»;

• **постановка проблемних питань** – для заохочення критичного мислення, наприклад: «Чому ви вважаєте, що варто прийняти закон про Х?», «Що, на вашу думку, буде в цьому разі найкращим для суспільства загалом?», «Як ви вважаєте, хто у суспільстві має нести за це відповідальність? Чому?»;

• **заохочення учнів ставити запитання** – з метою оцінити розуміння учнів, наприклад: «Які питання ви поставили б прем'єр-міністру щодо актуальних проблем (приміром, тероризму), якби ви мали таку нагоду? Чому?»;

• **усний зворотний зв'язок для заохочення реакції учнів** – скажімо: «Дехто може сказати, що відповідь вашої групи на проблему молодіжної злочинності не може бути реалізована на практиці. Що ви на це відповісте?»;

• **установлення зв'язку між перевіркою і навчальною метою завдання** – наприклад: «Наступного разу спробуйте краще обґрунтувати свою думку»;

• **групові й фронтальні форми роботи** – використовуються, щоб розглянути і обміркувати навчальну діяльність, скажімо, спеціальне заняття за результатами інсценізованого судового процесу, на якому учні аналізують, що вони вивчили про правову систему»;

• **самооцінювання і взаємооцінювання** – наприклад, коли учні коментують власну участь в роботі шкільної ради чи участь інших учнів, щоб краще зрозуміти концепцію представництва»;

• **ведення документації, яка сприяє діалогу між учителем і учнем**, приміром, щоденники чи журнали.

Що таке «оцінювання навчання?»

Оцінювання навчання – це твердження про досягнення учнів, з посиланням на національні стандарти, з метою зібрання відомостей для фіксації даних про школярів та їх успішність, для звітності, що надається батькам, та для оцінювання у 9-му класі після закінчення основного етапу 3. Його не слід плутати з «оцінюванням для навчання», яке передбачає зворотний зв'язок з учнями для надання їм якісної інформації стосовно їхніх досягнень з метою покращання успішності.

Що передбачає оцінювання навчання?

Оцінювання навчання передбачає відбір зразків роботи кожного учня та їх оцінювання за встановленими стандартами.

Які дані можна використовувати для оцінювання?

Існує широкий діапазон джерел інформації, які ви можете використовувати при проведенні оцінювання, а саме:

- твори/статті;
- листи;
- журнали/щоденники;
- дискусії/дебати;
- презентації;
- рольові ігри;
- веб-сторінки;
- відео;
- виставки фотографій;
- самооцінювання/взаємооцінювання;
- допомога у навчанні за принципом «рівний – рівному»;
- дослідницькі проекти.

Важливо, щоб одержана так інформація була об'єктивною та відображала досягнення учнів у різноманітних заходах – у школі й поза нею.

Чи потрібно ставити спеціальні завдання з оцінювання?

Оцінювання навчання можна проводити на основі наявних форм роботи чи заходів, але постановка спеціальних завдань з оцінювання дозволить вам зосередитися на конкретних галузях знань і розумінні.

Серед прикладів, які стосуються трьох складових навчальної програми, можна назвати такі:

1. Знання і розуміння:
 - багатоваріантний тест або позначення правильної/неправильної відповіді щодо прав дітей або щодо визначення основних понять таких, як «демократія», «диктатура», «монархія» тощо;
 - надання пояснювальної інформації до газетної статті на актуальну тематику;
 - вироблення аргументів «за» і «проти» впровадження нового закону (наприклад, щодо встановлення податку на продукти харчування із великим вмістом жиру).
 2. Вміння участі і відповідальної дії:
 - оцінювання роботи шкільної ради;
 - пропозиція щодо того, як зменшити рівень насильства у школі;
 - щоденник, в якому фіксується хід виконання громадського проекту.
- Зосередження уваги у разі оцінювання на конкретних вміннях чи галузях знань і розуміння не

означає, що зазначені три складові мають викладатися окремо. Як правило, найкращий шлях до оволодіння знаннями і розуміння того, як стати поінформованим громадянином, лежить через набуття вмінь активної і відповідальної громадянськості.

Скільки робіт потрібно оцінити?

Для оцінювання навчання слід взяти не одне окреме джерело, а досягнення учня протягом певного періоду. Розумною кількістю вбачається **3-5 джерел** різних типів протягом року, при чому деякі з них можуть бути результатом спеціального завдання з оцінювання, але не обов'язково всі.

Важливо, щоб учні знали, які їхні роботи оцінюються або коли будуть проводити спеціальні завдання з оцінювання. Один із способів забезпечення цього – на початку кожного навчального семестру або року роздати учням календар подій з інформацією про заплановані заходи, формального оцінювання. Такий календар може мати форму вкладки чи розділу у щоденнику або журналі.

Що таке самооцінювання і взаємооцінювання?

Самооцінювання і взаємооцінювання відбувається тоді, коли учні оцінюють свою власну роботу і роботу один одного. Ці обидва типи є «оцінюванням для навчання».

Чому вони мають важливе значення для громадянської освіти?

Самооцінювання і взаємооцінювання мають важливе значення, оскільки вони:

- збільшують відповідальність учнів за власне навчання;
- допомагають підвищити мотивацію;
- позитивно впливають на успішність;
- дозволяють зрозуміти ті аспекти громадянської освіти, які складно оцінити інакше – наприклад, групова робота, вміння «участі і відповідальної дії».

Яку інформацію надають ці типи оцінювання?

Інформація, яку надає самооцінювання щодо кожного учня, має особистий характер. Це інформація з першого джерела про досвід учня і його реакцію на власну роботу.

Взаємооцінювання, з іншого боку, матиме більш суб'єктивний характер. Воно має надавати інформацію, яка може допомогти учням обміркувати особливості власного навчання.

Як здійснювати самооцінювання та взаємооцінювання?

1. Самооцінювання

У разі самооцінювання потрібно, щоб учні розуміли критерії успіху як щодо конкретних завдань, так і в цілому. Необхідно, щоб це відбувалося не випадково, а було впроваджено у процеси навчання й викладання, наприклад, шляхом пояснення учням навчальних цілей і критеріїв оцінювання на початку певного завдання чи діяльності. Стратегії, покладені в основу самооцінювання, включають:

- обговорення навчальних цілей і критеріїв оцінювання з учнями;
- регулярне використання фронтальних форм роботи (пленарні засідання) як під час виконання, так і наприкінці завдання;
- учні перевіряють і ставлять оцінку за свою роботу до того, як її оцінить вчитель;
- використання методики «світлофору» для учнів, щоб показати, як вона почуваються з приводу змісту уроку чи модуля – дуже впевнено (зелений), доволі впевнено (жовтий) чи невпевнено (червоний);
- форми для самооцінювання;
- щоденники чи журнали;
- портфоліо.

2. Взаємооцінювання

У разі взаємооцінювання необхідно, щоб учні не лише розуміли критерії успіху як для конкретного завдання, так і взагалі, але й щоб вони могли застосовувати ці критерії правильно і ефективно при висловлюванні свого погляду на роботи товаришів. Взаємооцінювання – це складний процес. Він передбачає набагато більше, а ніж просте оцінювання роботи іншого учня як правильної чи неправильної на основі листа з проставленими ними відповідями. Цей тип оцінювання слід впроваджувати поступово, і, напевно, учням буде потрібна підготовка і практика. Одним із шляхів цього є рольова гра, при цьому весь клас аналізує методику до того, як розпочати робити це «насправді». Стратегії, покладені в основу взаємооцінювання, включають:

- учні оцінюють роботи один одного до того, як їх оцінить вчитель;
- «критичні партнери» – пари учнів – спільно виконують та обговорюють роботу і разом відповідають на запитання й коментарі вчителя;
- форми для взаємооцінювання.

Сподіваємося, ці матеріали допоможуть вам покращити систему оцінювання у вашій школі!